

Quid numeri canonum, quid numeri significant capitulorum

Et quoniam in supradictis decem canonibus omnia continentur capitula, vel quatuor, vel trium, vel duorum, vel singulorum Evangeliorum, oportet ut capitulis concordium sententiarum conjungantur numeri canonum, ut ex numeris capitulorum, inveniatur sententiæ; per numeros vero canonum, qui rubeo colore solent adjungi, sciatur utrum sit communis sententia cum aliis necne, et, si est communis, inter quot, et inter quos est communio.

Et ut ratio ad medium deducatur, monstremus exemplis quod dicimus. Sumamus unam sententiam, Matthæi eam scilicet quæ octavo capitulo prænotatur, cui si comparaveris eam Marci quæ secundo, et eam Lucæ, quæ septimo, et eam Joannis quæ decimo capitulo prænotatur, similis est in omnibus. Et ideo supradictis quatuor capitulis quatuor evangelistarum addendus est primus numerus, ut, sententia prædictis capitulis notata, sciatur ad primum canonem pertinere, utpote communis quatuor evangelistis. Item si eam Matthæi sumamus, quæ septimo capitulo insignitur, et ei eas quæ sunt Lucæ sexto et Joannis in secundo capitulo comparemus similes invenimus.

Et ut sciamus qui et quot evangelistæ conveniant in sententia prædictorum capitulorum, ternarium numerum rubeo colore adnotamus. Ex numero scimus et tres evangelistas convenire, et qui fuit nominatim. Canonis enim in quo tres, ea species, quæ Matthæus, Lucas, Joannes conveniunt, tertius canon in superiore descriptione dicebatur. Sic ergo per capitula sententiæ Evangelii textus requiruntur, inveniuntur, notantur; per numerum canonum, quot evangelistæ, et qui sint nominatim cognoscimus. Item de canone, in quo duo, tertio capitulo Matthæi, comparetur secundum capitulum Lucæ, et est similis sententia in capitalis inventa. Sed, innumeris capitulorum per se positus, qui evangelistæ, et utrum plures quam duo conveniant ignoramus. Sed si numerus canonis quaternarius rubeo colore apponitur, canon in quo duo, quintus, secundum quem

A manifeste Matthæus et Lucas conveniunt, scitur. Ita numeris canonum, non solum quot evangelistæ conveniant, sed etiam nomina eorum scimus, quamvis nomina evangelistarum ubique viderim ascripta numeris canonum. Sed hoc puto fieri tarditate nostræ memoriæ magis quam alia ratione. Cum enim multipliciter fiat nominum complexio, quarum unaquæque in suo significet numero. Cum vides numerum, vel audis quam complexionem tibi significet, non cito recolis, et ideo cum canonis numero etiam nomina significata tibi propono. In eo vero canone, in quo unus, nomina evangelistarum in numero canonis non intelligimus. Nam, quia hujus speciei informitas ex multiplicitate quatuor evangelistarum aduatur, nullus determinare in hac intelligitur. Ascribitur ergo ad capitulum sententiæ, et numerus canonis et nomen evangelistæ. Per numerum capituli sententia tenetur, per numerum canonis, quod non sit communis sententia inter plures, sed propria unius evangelistarum, intelligitur. Est autem etiam nomen necessarium, per quod cuius proprie sit sententia declaretur. Ergo etiam in superioribus ascribitur nomen, non solum propter prædictam memoriæ tarditatem, sed etiam propter horum similitudinem.

Cur ad plures numeros capitulorum iteratur unus.

Contigit etiam aliquando communem sententiam apud unum evangelistam in uno tantum loco inveniri, et apud alium in pluribus, ita ut apud unum, habeat tantum unum capitulum, et apud alium plura, ut ea sententiola, quæ apud Matthæum terminatur capitulo undecimo, et apud Marcum quarto, et apud Lucam decimo, apud Joannem in quatuor inveniatur locis, et quatuor terminetur capitulis. Unde in ea congerie capitulorum, in qua totius Evangeliorum textus omnia capitula sub suis canonibus ordinantur, evenit in prædicta sententia ut ad quatuor capitula Joannis quater repetatur, decimum capitulum Lucæ, et quartum Marci, et undecimum Matthæi. Et quot capitula habeat in uno sententia, toties repetitur in alio.

HOMILIA DE VILICO INIQUITATIS

IN ILLUD LUCÆ, CAP. XVI: *Homo quidam erat dives qui habebat villicum, etc.*

Homo quidam erat dives, etc. Quis est homo dives, nisi Christus; dives in cælo, dives in terra, dives ubique, dives, plenus gratiæ et veritatis (Joan. 1, 14). Et nos omnes de plenitudine ejus accepimus (Joan. 1, 16). Dives apud quem absconditi sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ (Col. 11, 3), dives in omnibus et in omnem qui invocant illum (Rom. x, 13). Villicus autem, est unusquisque Christianus, qui in baptisate villicationem sui accepit et proxi-

mi; Christianus enim unusquisque non tantum sui causa vivit, sed et proximi. Et non tantum redditurus est rationem pro anima sua, sed et pro ejus cum quo vivit in hac vita, exercens se corpore et animo, et adjuvans proximum documentis et exemplo, nec tantum quærens quæ sua sunt, sed et quæ aliorum. Hæc est Christianorum cura nobilis et sancta villicatio, hinc est iudicium Dei tremendum et futura exactio. Et hic difamatus est apud illum, quasi di-

passet bona ipsius. Quotidie diffamamur apud Dominum, quia angeli nostri semper vident faciem Patris (Matth. xviii, 10) et nuntiant ei omnia nostra. Quid ergo facimus? Ubi abscondimur? Illi nos diffamant, nos intuentur et Deum, intuentur omnia nostra et Deum, quia nostra intuendo nuntiant Deo. Non est obstaculum, non sunt tenebræ, quibus impediuntur videre omnia nostra, quia divinum lumen, quo illuminantur, penetrat omnia, quia lux in tenebris lucet (Joan. i, 5) et nox sicut dies illuminabitur (Psal. cxxxviii). Et hic diffamatus est quasi dissipasset bona ipsius. Quis omnia sibi tradita bona bene dispensat in omnibus? Quis non aliquando dormitat? Quandoque bonus dormitat Homerus (HORATIUS in Arte poet. 359), et: In multis offendimus omnes (Jacob. iii, 2). Et: Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est (I Joan. i, 5).

Et vocavit illum, et ait illi: Quid hoc audio de te? Quotidie nos vocat Dominus: Venite, filii, audite me (Ps. xxxiii, 12). Venite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis (Matth. xi, 28). Et, o viri, ad vos clamo, et vox mea ad filios hominum. Quotidie loquitur nobis per prophetas; loquitur per apostolos; loquitur per seipsum in Evangelio; loquitur per doctores; loquitur in conscientia: Quid hoc audio de te? increpat male cogitantes, increpat male loquentes, increpat male agentes, increpat male viventes. Quid hoc audio de te? Redde rationem villicationis tuæ. Quia de omni verbo otioso quod locuti fuerint homines, reddent rationem in die iudicii. (Matth. xii, 36). Redde rationem villicationis tuæ. Quid agas apud te? quid apud proximum? quid cogites in corde? quale proferas verbum? Quid auditu delectet, et cui infligas oculum? Redde rationem villicationis tuæ. Bona mea dissipas, bonis meis male uteris, bona mea das extraneis. Voco et non respondes, porrigo manum, et non respicis. Redde rationem villicationis tuæ. Jam enim non poteris villicare. Ad finem pervenisti, tempus est iudicii, rationem redde, jam non poteris villicare. Cito hinc abiturus, cito moriturus es. Jam non poteris villicare. Post hanc vitam non est villicatio. Hic villicando servimus; ibi requiescendo mercedem capimus. Hic acquirimus quod ibi possidemus; hic labor, ibi D premium.

Ait autem villicus intra se: Quid faciam quia dominus meus aufert a me villicationem? Felix qui de fine cogitat, felix, qui se quotidie moriturum, quia, melior est finis orationis quam principium (Eccl. xvii, 9). Quid faciam? Quomodo de male dispensata villicatione evadam? Fodere non valeo postquam deficit vitæ hujus villicatio. Non relinquitur actio post hanc vitam, pro qua mereamur æternam vitam. Ibi jam non valeo fodere, quia ibi non est pauperes recreare, infirmos visitare, vigiliis sanctis et orationibus insistere. Quid est enim aliud fodere, nisi sanctorum exercitiis actionum terram mentis et corporis excolere? Terram fodimus, cum a nobis

A extirpamus vitia, ut virtutes inseramus; quo fieri non potest, post hanc vitam. Mendicare erubesco. Ne mihi dicatur quod fatuis virginibus est dictum: Ne forte non sufficiat nobis et vobis, ite potius ad venientes, et emite vobis (Matth. xxv, 9). Est mendicatio bona, est mendicatio mala. Mendicatio bona hic. Hic bene mendicamus, a doctoribus sapientiam et doctrinam; a sanctis mendicamus in litanis, ut orent pro nobis. In alia vita mendicatio erubescenda. Quis enim non erubescat dicere: date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ exstinguuntur (ibid., 8). Ideo mendicare erubesco. Vere mendicatio erubescenda, ubi nihil recuperatur, et egestas omnium bonorum perpetua comitatur. Ideo mendicare erubesco. Ibi non prodest alieni boni mendicatio, ubi B defecit omne bonum suum, nec potest ab alio quisquam exspectare, quod ipse non meruit, cum unicuique vix sua sufficient, et vix justus salvabitur. Ideo mendicare erubesco. Scio quid faciam, ut cum amotus fuero a villicatione recipiant me in domos suas. Salubre consilium reperit ad finem, qui male dispensavit villicationem, scilicet ut daret pauca recepturus plura; et recipere in domibus aliorum, cui propriæ deficiebant.

Convocatis itaque singulis debitoribus domini sui, dicebat primo: Quantum debes domino meo? At ille dixit: Centum cados olei. Communem Dominum habemus, qui unum Dominum colimus, cui omnes debemus quidquid boni possumus. Sed quia omnes villici sumus, de jure villicationis nostræ debitorum Domini pars ad nos refertur, ut non solum inveniamur debitores Dei, sed et invicem nostri. Non solum enim jubemur diligere Deum, sed et proximum. Debitores ergo sumus Dei, debitores sumus et proximi. Deo tamen totum debemus etiam id quod ad proximum referimus, ut quidquid debemus, Deo debeamus. Habemus autem spiritualia bona, habemus et corporalia. Spiritualia, ut, fidem, justitiam, charitatem, etc., quæ Deo debemus, et proximo; corporalia, ut aurum, argentum, triticum, vinum, etc., unde Deo servimus et proximum adjuvamus. Quid melius per oleum possumus intelligere quam spiritualia, quod rarius est et lenius triticea soliditate, et lumen fovet, id est, cujus virtus illuminat mentem ad intuentiam veritatem, et præstat omnibus liquidis, ut spiritualia corporalibus. Quid per triticum, nisi corporalia? Si quidem per speciem sæpe genus subintelligitur. Villicus ergo primum debitori loquitur olei, quia priora sunt spiritualia corporalibus; qui debet centum cados olei, quia debet Deo quidquid spiritualis habet boni. Sic enim sunt olei cadi plures, sicut spiritualis boni multe species. Vas enim olei centenarium species designat omnes spiritualium bonorum. Nam et centenarius plenitudinem sæpe significat, et finitus sæpe ponitur pro infinito. Debet ergo domino centum cados olei, qui debet Deo perfectionem spiritualis boni. Sed multum pertinet ad proximum, de hoc quod debetur Deo. Multum enim offendimus nisi fidem,

justitiam et charitatem proximo reddamus. Cum igitur de centum cadis villicus jubet quinquaginta scribi, quod debetur Deo, confirmatur scripto, quia non dimittitur. Quod debetur sibi non jubetur scribi, quia dimittitur. Dimittit quod suum est, relinquit quod Dei est. De hoc quod sibi debetur, venia facit securum; de eo quod Deo debetur scripto facit sollicitum. Unde sequitur:

Dixitque tili: Accipe cautionem tuam et sede cito et scribe quinquaginta; ac si diceret: Quod debes mihi, dimitto tibi; quod debes Deo cautelam assume, et qui superbus stabas, sede cito et humiliare, et quod parvipendebas vel oblivione, pro nihilo ducebas, scribe in tabulis cordis et memoria tene, ut frequenter pœniteas et expies, donec et ipsum dimittatur tibi. *Sede cito*, id est ne differas de die in diem. *Scribe quinquaginta*. Numerus iste pœnitentiæ et remissionis est, ut et annus quinquagesimus remissionis, et psalmus quinquagesimus pœniteat alis. Quinquaginta scribuntur et quinquaginta dimittuntur. Similis numerus similem significat offensionem in Deum et hominem. Unde Dominus dicit in Evangelio: *Diligens Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua et ex tota mente tua. Hoc est primum et magnum mandatum. Secundum simile est huic: Diliges proximum tuum sicut teipsum* (Matth. xxii, 37-39). Nam quorum similis est dilectio, similis est offensio. Sequitur:

Deinde alii dixit: tu vero quantum debes? qui ait: centum coros tritici. Cadus liquidorum mensura est et corus seminum. Valde timendum est nobis qui plenitudinem corporalium bonorum debemus, proximis debemus, et tamen non solvimus; debemus totum, et vix solvimus parum. Quid ergo faciemus? Si non possumus solvere totum quod debemus, aliis dimittamus saltem quod debetur nobis. Unde sequitur: *ait illi: Accipe litteras tuas, et scribe octoginta.* Qui enim de centum scribit octoginta, quintam partem dimittit, quia de corporalibus hoc debetur proximo quod quinque corporis sensus exigunt; hoc scripto commendatur quod divinæ gratiæ per octonarium relinquitur. Rapuisti meum, abstulisti præstitum, negasti commendatum. Si dimitto tibi quod mea refert, *scribe octoginta*, id est commenda memoriæ quod adhuc eges venia divinæ gratiæ; si quidem Evangelii gratia significatur per octonarium, sicut austeritas legis, per septenarium. Sed meretur octonarii gratiam qui præcepta custodit, quæ significantur per decem, ut per octonarium junctum denario, gratiam illigamus acquisitam præcepto, ut qui scribit octoginta per Decalogi custodiam, perveniat ad octonarii gratiam.

Et laudavit dominus villicum iniquitatis quia prudenter fecisset. Mira res; malus est villicus et laudatur; male dispensavit et parcitur; non emendavit quod fecit, et indulgetur. Verum prudenter egit, quia dimisit pauca, ut reciperet plura; dimisit temporalia, ut æterna percipiat. Audierat enim: *Dimittite et dimittite vobis* (Luc. vi, 37), et *dimittite nobis de-*

bita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris (Matth. vi, 12). Verum prudenter egit, qui Deum facere molitur debitorem suum, ut exigat ab eo debitam remissionem, quia remisit. Prudenter egit, quia cui obnoxius erat ipsum sibi facit obnoxium. Et quem habebat durum exactorem, nunc habet pium debitorem, ut fiducialiter dicat: *Dimittite, quia dimisi; redde quam debes veniam, quia ego dedi veniam. Quia filii hujus sæculi prudentiores sunt filiis lucis in generatione sua.* Filii lucis laborant, et vix merentur pretium; currunt et vix ad bravium perveniunt, parturiunt et vix evadunt. Filii sæculi post laudes et illecebras et illicitos amores solummodo dimittunt, et Deum debitorem tenent; parcant et parcitur eis, condonant et donatur. Ideo prudentiores sunt filii sæculi filiis lucis in generatione sua, id est quando regenerantur Deo, et renovantur spiritali vita.

Et ego dico vobis, facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Mammona, id est divitiæ, quæ iniquitatis dicuntur, quia sine iniquitate non capiuntur, et quia iniquum est eas revocare in proprios usus, quas creavit communes Dominus. Unde scriptum est: *Oro iniquitate vidi tentoria Æthiopiæ* (Habac. iii, 7), id est pro divitiis captandis vidi homines factos tabernacula nigredinis, id est vitiorum et dæmonum, ut qui poterant esse tabernacula setando paupertatem, facti sunt tentoria vitiorum pro iniquitate congreganda. Quis non videat multos perjurium incurere, homicidia facere, dolos machinari contra proximos, rerum publicarum et dominorum proditores esse propter divitias. Hi sunt pro iniquitate tentoria Æthiopiæ. Sed, cum villicus fecerit amicos superius, et de spiritalibus et de corporalibus, cur Dominus concludit finem parabolæ suæ de solis corporalibus? Citius dimittimus injuriam factam quam præstitas pecunias; facilius damus fidem quam possessionem; proniores sumus dimittere odia quam expendere nostra. Ideo Dominus, parabolice nobis ad misericordiam instructis, in ea parte misericordiae concludit sermonem quam novit apud homines difficiliorem; et ad eam nos anxius hortatur in fine ad quam videt nos difficilius inclinari, quia *melior est finis orationis quam principium* (Eccles. vii, 9).

Faciamus ergo de divitiis iniquitatis amicos, pauperibus eas distribuendo, et debitoribus et his qui eas abstulerunt dimittendo. Sed, quia iniquitatis divitiæ aliæ possidentur paterna successione, aliæ justo conquiruntur labore, aliæ usurpantur ex scelere vel impietate, Dei certe amici non fiunt, qui de scelere vel impietate veniunt. Nec putet quisquam ex his adjuvatores querere salutis quas mercimonio corrasit iniquitatis. Scriptum est enim: *Hostiæ impiorum abominabiles* (Prov. ii, 2), quia offeruntur ex scelere; et: *Immolantis ex iniquo, oblatio est maculata* (Eccli. xxxiv, 21); et: *Qui offert sacrificium ex substantia pauperis, quasi qui victimat filium in conspectu patris* (ibid., 24). Cum ergo præcipitur fieri amicos de mammona iniquitatis, discernendum

est ut eas intelligamus quæ de successione, vel justo labore proveniunt. Quæ tamen et ipsæ iniquitatis dicuntur, quasi inæqualitatis, quia cum eas in proprietatem tenemus, æqualitatem cum aliis hominibus non servamus. Sunt ergo illæ de quibus amicos facere præcipimur divitiæ, iniquitatis et justitiæ. Iniquitatis quidem quantum ad Deum, qui omnia communibus creat usibus; justitiæ vero quantum ad sæculum, quia sæculari justitia possidentur ab hominibus. Divitiæ ergo quæ juste possidentur in terra, et injustæ sunt quantum ad divinam justitiam, et justæ sunt quantum ad terrenam. Divina justitia cujuslibet proprietatis possessionem arguit, terrena justitia proprietatis alicujus possessionem defendit. Per terrenam justitiam homines propria colligunt, per divinam justitiam sua communia faciunt. Divitiæ vero quæ sunt ex scelere, omnino sunt injustæ. Næc ulla justitia comprobatur, quas etiam terrena condemnat. Et istæ nullo modo Deo sunt

offerendæ, quia de scelere sunt acquisitæ. Et tamen reddendæ sunt cito, imo projiciendæ, ne malefactor inveniat in male cepto perseverare. *Ut cum defeceritis recipiant vos in æterna tabernacula.* Exponit hic quod dixerat *recipiant me in domos suas.* Mansiones enim æternæ domus sunt eorum quibus impenditur misericordia; domus, inquam, eorum non possessione, sed causa; non possessione quod eas possideant, quas forsitan non possidebunt, sed causa, quia scilicet causa sint suis benefactoribus possidendi. In suas ergo domos vos recipiunt, quando in æternas mansiones nos esse faciunt. Suas enim reputamus, quas non nisi per eos accipimus; quas nobis quasi retribuunt propter beneficia quæ receperunt, et propter misericordias quas acceperunt temporalium, æternorum retributores existunt, per eum qui pro ipsis reddit quod ipsi debuerunt, Dominum nostrum Jesum Christum qui vivit et regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

BEATI OTHONIS

EPISCOPI CAMERACENSIS

LIBER SEU HOMILIA DE VILICO INIQUITATIS

(MARTENE, *Anecd.* V, 853, ex ms. Prætelensis monasterii.)

ADMONITIO PRÆVIA

De Odone episcopo Cameracensi ejusque scriptis præter Herimannum, qui de eo pluribus agit in *Historia restorationis monasterii S. Martini Tornacensis*, Spicilegii tom. XII, hæc habet Henricus de Gandavo in libro *De illustribus Ecclesiæ scriptoribus*, cap. 4: *Odo Cameracensis episcopus scripsit homiliam pulchram in Evangelium secundum Lucam: Homo quidam erat dives, qui habebat villicum. Exposuit etiam canonem missæ Te igitur. Scripsit etiam ad Wilbodonem monachum Affigeniensem disputationem, quam habuerat cum quodam Judæo de mysterio incarnationis Dominicæ sub dialogo, adnotatis prima sui nominis et prima Judæi secum disputantis litteris.* Et Joannes Trithemius in libro *De scriptoribus ecclesiasticis: Odo episcopus Cameracensis, vir in Scripturis sanctis eruditus, et in litteris humanis nobiliter doctus, ingenio subtilis, et clarus eloquio, in componendis et declamandis homiliis ad populum veterum more non mediocriter insignis, scripsit disputationem quam habuerat cum quodam Judæo de mysterio Dominicæ incarnationis sub dialogo, adnotata prima sui nominis littera et Judæi secum disputantis.*

Ad Wilbodonem monachum, librum 1.

In canonem missæ, librum 1.

De vilico iniquitatis, librum 1, Homo quidam erat dives.

Homiliæ et epistolæ plures.

Et quædam alia non pauca composuit, quæ ad notitiam meam non venerunt.

Ex duobus hisce testimoniis conficitur homiliam

de vilico iniquitatis, quæ sub nomine Othonis cum aliis ejus opusculis edita est tomo XXI Bibliothecæ Patrum Lugdunensis esse non nostri Othonis, utpote quæ pro sui brevitate nec *pulchra homilia*, multo minus *liber* dici potest, nisi forte quis dicat ipsum duas scripsisse homiliæ de vilico iniquitatis (plures enim homiliæ composuit), unam breviorum, alteram prolixiorum et pulchram, quæ et libri nomine donari potest. Qui duo characteres egregie conveniunt sequenti homiliæ, ex veteri codice Prætelensi hic editæ, cujus stylus aliunde apprimè concinit cum aliis ejusdem operibus. Fuit autem Odo ex abbate S. Martini Tornacensis episcopus Cameracensis electus anno 1105; obiit in monasterio Aquincinensi anno 1113, in quod dimisso episcopatu se receperat. De eo insignem habemus epistolam monachorum Aquincinensium encyclicam, quam hic ex mss. Aluensi et Tornacensi præmittere juvat.

Aquincinensis cœnobii humilis congregatio, omnibus qui salutis suæ solliciti sunt, salutem in Domino.

Salutem, dilectissimi, vobis mandamus, quatenus orationibus vestris de tristitia quæ nos premit relevari mereamur. Heu amara mors quæ fratres dividit et dissociat amicos! Unde tibi hæc potestas? Post crucem Christi quis hæc tibi restituit? Certe ille te prostravit, ille te vicit, qui dudum per prophetam tibi minabatur: *Ero mors tua, o mors, morsus tuus ero, inferne* (*Os.* XIII, 14). Si ergo mors Christi tibi nocendi vires ademit, quomodo eos mori cogis quos ipse semper victuros secum de morte redemit. Eju-